

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
RYŠIŲ REGULIAVIMO TARNYBA**

**PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ RINKOS 2018 METŲ
APŽVALGA**

2019-04-18 Nr. (65.4) ND-10

Vilnius

Santrumpos

ADIC	– Asmens dokumentų išrašymo centras prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos
EAEOPUP įstatymas	– Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas
eIDAS reglamentas	– 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB (OL 2014 L 257, p. 73)
ES	Europos Sąjunga
GRT	– Gyventojų registro tarnyba
IVPK	– Informacinės visuomenės plėtros komitetas
LR	– Lietuvos Respublika
LRV	– Lietuvos Respublikos Vyriausybė
Patikimas sąrašas	– sąrašas, kuriame pateikiama informacija apie Lietuvoje įsisteigusių kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų teikiamas kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas (angl. <i>Trusted List</i>)
proc.	– procentai
RRT	– Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba
SK	– Estijos bendrovė „SK ID Solutions AS“
SODRA	– Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
UAB SSC	– UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“
VIISP	– Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platforma
VĮ RC	– VĮ Registrų centras
VMI	– Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos

Apžvalgą parengė Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba.

Apžvalga prieinama PDF formatu RRT interneto svetainėse www.rrt.lt ir <https://elektroninispasas.lt>.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

TURINYS

SANTRAUKA.....	4
PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOS IR PASLAUGŲ TEIKĖJŲ PRIEŽIŪRA	7
Patikimumo užtikrinimo paslaugos	7
Patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūra	7
KVALIFIKUOTŲ PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ RINKOS POKYČIAI	8
NAUDOJIMASIS KVALIFIKUOTOMIS PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOMIS	12
Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas (elektroninių paslaugų teikėjai).....	12
Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas (gyventojų apklausa)	16
Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo ir kitos paslaugos	22
IŠVADOS.....	22

SANTRAUKA

PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOS IR PASLAUGŲ TEIKĖJŲ PRIEŽIŪRA

Patikimumo užtikrinimo paslaugos

2016 m. liepos 1 d. Lietuvoje buvo pradėtas taikyti eIDAS reglamentas. Juo buvo išplėsta reglamentuojamų ir prižiūrimų paslaugų apimtis: reglamentuojamos elektroninio parašo, elektroninio spaudo ir interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatų sudarymo, elektroninių laiko žymų kūrimo, elektroninio parašo ir elektroninio spaudo galiojimo patvirtinimo, elektroninio parašo ir elektroninio spaudo ilgalaikės apsaugos bei elektroninio registruoto pristatymo paslaugos. Visos kartu, vadovaujantis eIDAS reglamento 3 straipsnio 16 dalimi, šios paslaugos vadinamos **patikimumo užtikrinimo paslaugomis**.

Patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūra

Įgyvendinant eIDAS reglamento nuostatas, LRV 2016 m. vasario 18 d. nutarimu Nr. 144¹ RRT buvo paskirta patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaiga ir įstaiga, atsakinga už patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą. Pagrindinės RRT funkcijos šioje srityje: LR įsisteigusių patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų veiklos priežiūra, patikimo sąrašo sudarymas, tvarkymas ir skelbimas, konsultacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų klausimais teikimas, dalyvavimas įvairiose LR ir tarptautinėse organizacijose bei darbo grupėse patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros klausimais.

RRT, kaip šios srities priežiūros institucijos, paskirtis – užtikrinti, kad patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai ir jų teikiamos paslaugos atitiktų nustatytus reikalavimus.

KVALIFIKUOTŲ PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ RINKOS POKYČIAI

2018 m. pabaigoje kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas turėjo teisę teikti ir buvo prižiūrimi šie patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai:

- **2 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus sudarantys** paslaugų teikėjai: ADIC ir VĮ RC.
- **1 kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus sudarantis** paslaugų teikėjas: VĮ RC.
- **2 kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas teikiantys** paslaugų teikėjai: UAB „BalTstamp“ ir VĮ RC.

Toliau (1 lentelėje) pateikiama informacija apie populiariausių patikimumo užtikrinimo paslaugų, t. y. kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo paslaugų, teikėjų Lietuvos gyventojams sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus pokytį per pastaruosius trejus metus.

1 lentelė. **Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2016 m. pab. – 2018 m. pab.**

Paslaugų teikėjai	Galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius		
	2016 m. pab.	2017 m. pab.	2018 m. pab.
ADIC	683 218	645 185	609 614
VĮ RC	241 517	298 942	78 813
Iš viso (Lietuvos teikėjai):	924 735	944 127	688 427
SK	-	-	237 737
Iš viso:	924 735	944 127	926 164

Šaltinis: RRT

¹ LRV 2016 m. vasario 18 d. nutarimas Nr. 144 „Dėl patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaigos ir įstaigos, atsakingos už nacionalinio patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą, paskyrimo“.

Apibendrinus iš ADIC ir VĮ RC už 2018 m. gautus ir RRT turimus ankstesnių metų duomenis apie galiojančius kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus matyti, kad, palyginti su 2017 m., bendras Lietuvoje išduotų galiojančių Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius 2018 m. pabaigoje sumažėjo apytiksliai 27 proc. (2017 m. buvo sudaryti 944 127 galiojantys kvalifikuoti elektroninio parašo sertifikatai, o 2018 m. – 688 427). Tačiau bendras Lietuvos gyventojams 2018 m. išduotų ir galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius sumažėjo tik 1,9 proc. (2017 m. pabaigoje galiojo 944 127 sertifikatai, o 2018 m. pabaigoje – 926 164), kadangi 237 737 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus Lietuvos gyventojams sudarė Estijoje įsisteigęs ir prižiūrimas paslaugų teikėjas SK.

2018 m. pabaigoje iš bendro Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus (926 164) su asmens tapatybės kortelėmis išduotų sertifikatų skaičius sudarė 609 614, su SIM kortelėmis – 196 213, su *Smart-ID* programėle – 74 099 ir su lustinėmis kortelėmis arba USB kriptografiniais raktais – 46 238.

Mobiliojo elektroninio parašo naudotojų skaičius per 2018 m. padidėjo 8,2 proc. 2017 m. pabaigoje kartu su SIM kortelėmis buvo išduoti ir galiojo 249 857 mobiliojo elektroninio parašo sertifikatai, o 2018 m. pabaigoje iš viso buvo išduota 270 312 tokių sertifikatų, iš kurių 196 213 sertifikatų išduota kartu su SIM kortelėmis (VĮ RC išdavė 32 575, o SK – 163 638 sertifikatus) ir 74 099 – su *Smart-ID* programėle (išdavė SK). Taigi vis didesnė Lietuvos gyventojų dalis renkasi elektroninio parašo priemones, kurias gali turėti savo mobiliajame / išmaniajame įrenginyje.

Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas 2018 m. Lietuvoje teikė 2 teikėjai: UAB „BalTstamp“ ir VĮ RC. 2018 m. iš viso sukurta 35 098 008 kvalifikuotos elektroninės laiko žymos: UAB „BalTstamp“ sukūrė 35 000 000, VĮ RC – 98 008 kvalifikuotas elektronines laiko žymas.

Kvalifikuotų elektroninio spaudo sertifikatų sudarymo paslaugas 2018 m. Lietuvoje turėjo teisę teikti VĮ RC, tačiau faktiškai tokių sertifikatų sudaryta nebuvo.

NAUDOJIMASIS KVALIFIKUOTOMIS PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOMIS

Šioje apžvalgoje detalai aptariamas tik kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas ir trumpai apžvelgiamos kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugos, kadangi kitomis 7 kvalifikuotomis patikimumo užtikrinimo paslaugomis 2018 m. Lietuvoje dar nebuvo plačiai naudojamos. Taip pat pastebėtina, kad dėl techninių priežasčių paslaugų teikėjas neturi galimybės nustatyti, kiek tiksliai asmenų naudoja turimus kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, todėl duomenis apie praktinį naudojimąsi elektroniniu parašu gauti galima tik vykdant elektroninių paslaugų teikėjų ir gyventojų apklausas.

Elektroniniu parašu **viešajame sektoriuje** daugiausia naudojamos teikiant ir gaunant elektronines paslaugas: daugumoje didžiųjų elektroninių paslaugų sistemų tiek panaudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, tiek pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiai augo. Elektroniniu parašu **privačiajame sektoriuje** daugiausia naudojamos bankų elektroninių paslaugų sistemose atliekant bankines operacijas ir pasirašant sutartis: panaudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius beveik visuose informaciją pateikusiųose bankuose augo (*detalesnė informacija pateikiama skyriuje „Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas (elektroninių paslaugų teikėjai)“*).

Gyventojų apklausos rezultatai rodo, jog naudojimas kvalifikuotu elektroniniu parašu stabiliai auga: 2014 m. vykdytos apklausos duomenimis, kvalifikuotu elektroniniu parašu tuo metu naudojosi 6 proc. apklaustų gyventojų, 2017 m. – 14 proc., o 2018 m. – jau 18 proc. 2018 m. apklausos duomenimis, Lietuvos gyventojai, kurie 2018 m. naudojosi kvalifikuotu elektroniniu parašu, daugiausia (55 proc.) juo naudojosi pasirašydami asmeninius elektroninius dokumentus, kiek rečiau – bankines transakcijas elektroninės bankininkystės sistemoje (46 proc.) ir darbinis

elektroninius dokumentus (43 proc.) (*detalesnė informacija pateikiama skyriuje „Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas (gyventojų apklausa)“*).

Nors, sprendžiant iš apklausų rezultatų, kvalifikuoto elektroninio parašo sertifikatų naudojimas Lietuvoje auga, tačiau vis dar daug apklaustų Lietuvos gyventojų kvalifikuotu elektroniniu parašu nesinaudoja (79 proc. apklaustųjų) arba apie jį visai nežino (36 proc. apklaustųjų). Pagrindinės dvi Lietuvos gyventojų įvardytos prielaidos, kurios galėtų juos paskatinti pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu, yra tokios pat, kaip ir praėjusiais metais:

1. jei būtų daugiau informacijos apie tokio parašo naudą;
2. jei būtų daugiau informacijos apie elektroninio parašo patikimumą ir teisinę galią.

Taip pat vis dar sąlyginai didelė dalis Lietuvos gyventojų (57 proc.) nežino, kad asmens tapatybės kortelės, kurios išduotos nuo 2009 m., galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu, nors asmenų, turinčių tokias asmens tapatybės kortelės su galiojančiais kvalifikuotais elektroninio parašo sertifikatais, Lietuvoje yra beveik 610 tūkst.

Tad siekiant paskatinti Lietuvos gyventojus naudotis patikimumo užtikrinimo paslaugomis, pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas elektroninio parašo naudos ir patikimumo užtikrinimo paslaugų viešinimui ir patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūrai, užtikrinant visus reikalavimus atitinkančių, saugių ir patikimų paslaugų teikimą. Taip pat būtų tikslinga kuo plačiau viešinti galimybę pasirašyti elektroniniu parašu naudojantis valstybės išduodamomis priemonėmis – asmens tapatybės kortelėmis.

Tikimasi, kad Lietuvos gyventojus, stokojančius informacijos apie elektroninį parašą ir jo panaudojimo galimybes, pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu arba juo naudotis dažniau ir įvairesniems tikslams paskatins projekte „Prisijungusi Lietuva: efektyvi, saugi ir atsakinga Lietuvos skaitmeninė bendruomenė“ (www.prisijungusi.lt), kurį įgyvendina RRT kartu su IVPK, asociacija „Langas į ateitį“, Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka ir LR vidaus reikalų ministerija, numatytos veiklos.

PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOS IR PASLAUGŲ TEIKĖJŲ PRIEŽIŪRA

Patikimumo užtikrinimo paslaugos

2016 m. liepos 1 d. Lietuvoje, kaip ir visoje ES, pradėtas taikyti eIDAS reglamentas, kuris pakeitė elektroninio parašo teisinį reguliavimą ir kuriuo buvo išplėsta reglamentuojamų ir prižiūrimų paslaugų apimtis: reglamentuojamos elektroninio parašo, elektroninio spaudo ir interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatų sudarymo, elektroninių laiko žymų kūrimo, elektroninio parašo ir elektroninio spaudo galiojimo patvirtinimo, elektroninio parašo ir elektroninio spaudo ilgalaikės apsaugos bei elektroninio registruoto pristatymo paslaugos. Visos kartu, vadovaujantis eIDAS reglamento 3 straipsnio 16 dalimi, šios paslaugos vadinamos **patikimumo užtikrinimo paslaugomis**.

2018 m. balandžio 26 d. priimtas EAEOPUP įstatymas, skirtas sudaryti teisinį pagrindą, kad LR efektyviai veiktų elektroninė atpažintis ir patikimumo užtikrinimo paslaugų rinka, kad būtų kuo geriau apsaugoti šių paslaugų naudotojų interesai. Siekdama padėti rinkos dalyviams įgyvendinti eIDAS reglamento ir EAEOPUP įstatymo nuostatas, RRT parengė Kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų ir kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų statuso suteikimo ir jų įrašymo į nacionalinį patikimą sąrašą bei kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų veiklos ataskaitų teikimo tvarkos aprašą² ir Asmens tapatybės ir papildomų specifinių požymių tikrinimo išduodant kvalifikuotus elektroninio parašo, elektroninio spaudo, interneto svetainės tapatumo nustatymo sertifikatus tvarkos aprašą³. Rengiamas Pranešimų dėl saugumo ir vientisumo pažeidimų pateikimo tvarkos aprašo projektas (pagal eIDAS reglamento 19 straipsnio 2 dalį ir EAEOPUP įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 7 punktą).

Patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūra

Įgyvendinant eIDAS reglamento nuostatas, LRV 2016 m. vasario 18 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaigos ir įstaigos, atsakingos už nacionalinio patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą, paskyrimo“ RRT buvo paskirta patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaiga ir įstaiga, atsakinga už patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą.

RRT, kaip ir nustatyta eIDAS reglamento 17 straipsnyje, prižiūri Lietuvoje įsisteigusius kvalifikuotus ir nekvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus, siekdama užtikrinti, kad patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai ir jų teikiamos patikimumo užtikrinimo paslaugos atitiktų eIDAS reglamente nustatytus reikalavimus. RRT taip pat sudaro, tvarko ir skelbia patikimą sąrašą, teikia konsultacijas patikimumo užtikrinimo paslaugų klausimais, dalyvauja įvairiose darbo grupėse patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros klausimais Lietuvoje ir užsienyje (tarptautinėse organizacijose) ir vykdo kitas EAEOPUP įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatytas funkcijas.

Prisidėdama prie patikimumo užtikrinimo paslaugų naudojimo skatinimo, RRT administruoja tematinę interneto svetainę <https://elektronisparasas.lt>. Šioje svetainėje skelbiama visa informacija apie patikimumo užtikrinimo paslaugas Lietuvoje ir jų priežiūrą. Čia galima rasti informacijos apie Lietuvoje prižiūrimus kvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus ir jų

² Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2018 m. birželio 21 d. įsakymas Nr. 1V-588 „Dėl Kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų ir kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų statuso suteikimo ir jų įrašymo į nacionalinį patikimą sąrašą bei kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų veiklos ataskaitų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

³ Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2018 m. spalio 26 d. įsakymas Nr. 1V-1055 „Dėl Asmens tapatybės ir papildomų specifinių požymių tikrinimo išduodant kvalifikuotus elektroninio parašo, elektroninio spaudo, interneto svetainės tapatumo nustatymo sertifikatus tvarkos aprašo patvirtinimo“.

teikiamas kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas, Lietuvos patikimą sąrašą, ES valstybių narių skelbiamus patikimumo sąrašus, sertifikatų ir laiko žymų tikrinimo įrankį, pasirašymo elektroniniu parašu instrukcijas, patikimumo užtikrinimo paslaugoms taikomus standartus, ES ir Lietuvos teisės aktus, kontaktinių asmenų duomenis, taip pat nuotolinio mokymo sistemą <https://mokykis.elektroninisparasas.lt> (toliau – mokymo sistema).

Mokymo sistemoje pradedantys naudotis ar jau besinaudojantys elektroniniu parašu asmenys gali rasti naudingos informacijos apie elektroninį parašą, elektroninį spaudą ir praktinius jų panaudojimo būdus, detalias instrukcijas, kaip pasirašyti elektroninį dokumentą su tam tikra programine priemone. Šioje sistemoje yra sudaryta galimybė atlikti testą, siekiant pasitikrinti įgytas žinias, ir dalyvauti nuotolinės mokymo sistemos diskusijose aktualiais elektroninio parašo klausimais, gauti atsakymus iš RRT specialistų. 2019 m. numatytas šios mokymo sistemos atnaujinimas.

2018 m. pristatytas naujas elektroninių parašų, elektroninių spaudų, interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatų ir elektroninių laiko žymų tikrinimo įrankis <https://tikrinti.elektroninisparasas.lt>, kuriuo naudodamiesi esami ir būsimi patikimumo užtikrinimo paslaugų naudotojai ir šių paslaugų teikėjai gali gauti struktūrizuotą ir detalią informaciją apie į svetainę įkeltą sertifikatą.

Taip pat interneto svetainėje <https://www.elektroninisparasas.lt> skelbiamas nacionalinis patikimas sąrašas – automatiniam apdorojimui skirtas sąrašas, kuriame pateikiama informacija apie Lietuvos kvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus ir jų teikiamas paslaugas.

Interneto svetainės <https://elektroninisparasas.lt> vartotojų skaičius per 2018 m. padidėjo 3,2 karto (2018 m. buvo 14 tūkst. vartotojų, 2017 m. – 4 356 vartotojai).

KVALIFIKUOTŲ PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ RINKOS POKYČIAI

2018 m. pradžioje kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas turėjo teisę teikti ir buvo prižiūrimi šie patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai:

- **3 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus sudarantys** paslaugų teikėjai: ADIC, VĮ RC ir UAB SSC.
- **1 kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus sudarantis** paslaugų teikėjas: VĮ RC.
- **2 kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas teikiantys** teikėjai: UAB „BalTstamp“ ir VĮ RC.

2018 m. pabaigoje kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas turėjo teisę teikti ir buvo prižiūrimi trys LR įsisteigę paslaugų teikėjai: ADIC, VĮ RC ir UAB „BalTstamp“. UAB SSC neįrodžius, kad bendrovė ir jos teikiamos patikimumo užtikrinimo paslaugos atitinka joms nustatytus eIDAS reglamento reikalavimus, RRT direktoriaus 2018 m. vasario 5 d. įsakymu⁴ buvo priimtas sprendimas (kuris įsigaliojo 2018 m. gegužės 11 d.) panaikinti kvalifikuoto patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjo UAB SSC ir jo teiktų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų kvalifikuotą statusą.

Toliau pateikiama informacija apie populiariausių patikimumo užtikrinimo paslaugų – t. y. kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo paslaugų – Lietuvos teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus pokytį per pastaruosius trejus metus.

⁴ Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2018 m. vasario 5 d. įsakymas Nr. 1V-78 „Dėl kvalifikuoto patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjo, teikiančio kvalifikuotų elektroninių parašų sertifikatų kūrimo paslaugas, statuso UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“ panaikinimo, kvalifikuoto statuso UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“ teikiamoms kvalifikuotų elektroninių parašų sertifikatų kūrimo paslaugoms panaikinimo ir patikimo sąrašo atnaujinimo“.

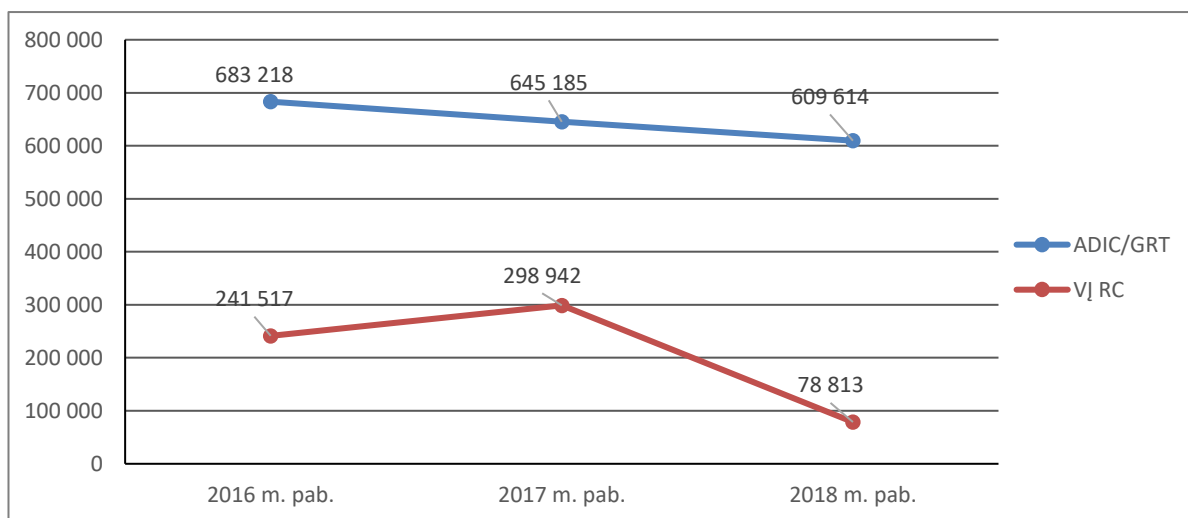
ADIC aptarnaujamų⁵ ir 2018 m. pabaigoje galiojusių sertifikatų bendras skaičius buvo 609 614. Palyginimui: 2017 m. pabaigoje buvo 645 185, 2016 m. pabaigoje – 683 218 tuo metu galiojusių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų. ADIC sudaro kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, kurie įrašomi tik į asmens tapatybės korteles, valstybės tarnautojų pažymėjimus ir vidaus tarnybos sistemos pareigūnų pažymėjimus.

VĮ RC 2018 m. pabaigoje buvo sudariusi 78 813 tuo metu galiojusių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų. Palyginus su ankstesniais metais, matyti, kad šis skaičius sumažėjo daugiau kaip 3 kartus: 2017 m. pabaigoje buvo sudariusi 298 942, 2016 m. pabaigoje – 241 517 kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų.

UAB SSC 2017 m. pabaigoje ir 2016 m. pabaigoje duomenų RRT nepateikė, o 2018 m. panaikintas UAB SSC kaip kvalifikuoto patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjo ir jo teiktų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų kvalifikuotas statusas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iki 2017 m. pabaigos VĮ RC sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius augo. Didelę įtaką tam turėjo asmenų susidomėjimas mobiliuoju elektroniniu parašu, tačiau per 2018 m. VĮ RC sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius sumažėjo, nes dalį kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, išduodamų kartu su SIM kortelėmis, rinkos perėmė Estijos paslaugų teikėjas SK.

ADIC aptarnaujamų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius ir toliau po truputį mažėjo, kadangi 2018 m. nustojusių galioti asmens tapatybės kortelėse esančių sertifikatų skaičius buvo didesnis už šiais metais naujai sudarytų sertifikatų skaičių (1 pav.).

1 pav. Kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2016 m. pab. – 2018 m. pab. pagal Lietuvos kvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus

Šaltinis: RRT

Apibendrinus iš ADIC ir VĮ RC už 2018 m. gautus ir RRT turimus ankstesnių metų duomenis apie galiojančius kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus matyti, kad, palyginti su 2017 m., bendras Lietuvoje išduotų galiojančių Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius 2018 m. pabaigoje sumažėjo apytiksliai 27 proc. (2017 m. buvo sudaryti 944 127 galiojantys kvalifikuoti elektroninio parašo sertifikatai, o 2018 m. pabaigoje – 688 427) (2 lentelė).

2018 m., kaip ir ankstesniais metais, Lietuvoje kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus taip pat galima buvo įsigyti kartu su SIM kortelėmis iš viešojo judriojo ryšio paslaugų teikėjų, kurie

⁵ADIC 2015 m. gruodžio 31 d. kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo paslaugas perėmė iš reorganizuotos GRT, tačiau 2016 m. pab. ir 2017 m. pab. vis dar buvo galiojančių GRT sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų.

atliko tarpininkų funkcijas ir registravo asmenis VĮ RC, o nuo 2018 m. liepos 1 d. – SK sukurtiems kvalifikuotiems elektroninio parašo sertifikatams gauti.

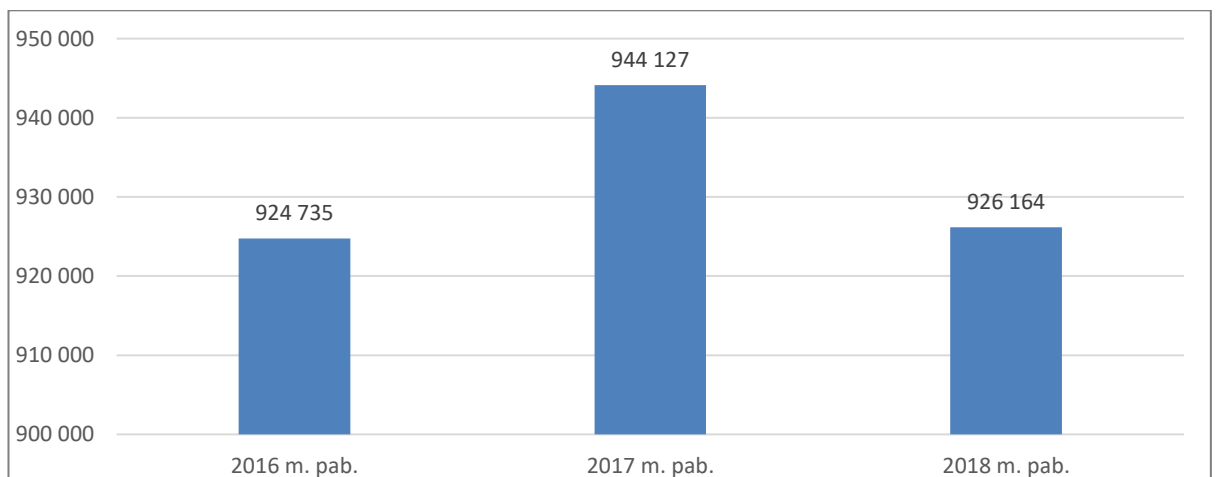
Pastebėtina, kad 2018 m. dalis Lietuvos judriojo ryšių operatorių, kurie veikė kaip tarpininkai išduodant mobiliojo elektroninio parašo sertifikatus, priėmė sprendimą pakeisti šių paslaugų teikėją iš VĮ RC į SK, tad nuo 2018 m. vidurio didžiąją dalį kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, išduodamų kartu su SIM kortelėmis, Lietuvos gyventojams sudarė SK. Taip pat ši Estijos bendrovė 2018 m. kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus asmenims išdavinėjo kartu su *Smart-ID* programėle, naudojama išmaniajame telefone, todėl toks sprendimas irgi gali būti priskiriamas mobiliajam parašui.

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad bendras Lietuvos gyventojams 2018 m. išduotų ir galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius 2018 m. pabaigoje sumažėjo tik 1,9 proc. (2017 m. pabaigoje buvo 944 127 galiojantys sertifikatai, o 2018 m. pabaigoje – 926 164) (2 lentelė, 2 pav.), kadangi 237 737 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus Lietuvos gyventojams buvo sudaręs Estijoje įsisteigęs ir prižiūrimas paslaugų teikėjas SK.

2 lentelė. **Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2016 m. pab. – 2018 m. pab.**

Paslaugų teikėjai	Galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius		
	2016 m. pab.	2017 m. pab.	2018 m. pab.
ADIC	683 218 ⁵	645 185 ⁵	609 614
VĮ RC	241 517	298 942	78 813
Iš viso (Lietuvos teikėjai):	924 735	944 127	688 427
SK	-	-	237 737 ⁶
Iš viso:	924 735	944 127	926 164

Šaltinis: RRT

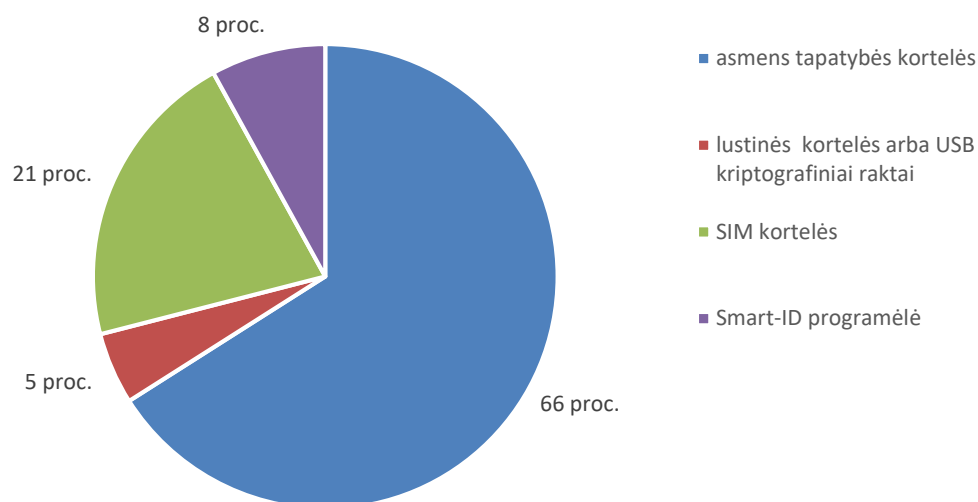
2 pav. **Bendro galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2016 m. pab. – 2018 m. pab.**

Šaltinis: RRT

2018 m. pabaigoje iš bendro Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus (926 164) su asmens tapatybės kortelėmis išduotų

⁶ Iš SK sudarytų sertifikatų bendro skaičiaus (237 737) kartu su SIM kortelėmis išduotų sertifikatų skaičius sudarė 163 638, su *Smart-ID* programėle – 74 099 kvalifikuotus sertifikatus.

sertifikatų skaičius sudarė 609 614, su SIM kortelėmis – 196 213, su *Smart-ID* programėle – 74 099 ir su lustinėmis kortelėmis arba USB kriptografiniais raktais – 46 238 (3 pav.).

3 pav. Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų pasiskirstymas pagal laikmenos tipą 2018 m. pab.

Šaltinis: RRT

2018 m. ir toliau sparčiausiai augo mobiliojo elektroninio parašo naudotojų (naudojančių kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, išduodamus kartu su SIM kortelėmis ir *Smart-ID* programėle) skaičius. Toliau (3 lentelėje) pateikiama informacija apie kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, išduodamų kartu su SIM kortelėmis, skaičiaus dinamiką ir kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, 2018 m. išduotų kartu su *Smart-ID* programėle, skaičių. Per 2018 m. bendras mobiliojo elektroninio parašo naudotojų skaičius padidėjo 8,2 proc., nors kartu su SIM kortelėmis išduodamų sertifikatų skaičius ir mažėjo.

3 lentelė. Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, išduodamų kartu su SIM kortelėmis ir *Smart-ID* programėle, skaičius 2016 m. pab. – 2018 m. pab.

	2016 m. pab.	2017 m. pab.	2018 m. pab.
SIM kortelės	191 061	249 857	196 213
<i>Smart-ID</i>	-	-	74 099
Iš viso:	191 061	249 857	270 312

Šaltinis: RRT

Iš viso 2018 m. kartu su SIM kortelėmis buvo išduota 196 213 kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, iš kurių VĮ RC išdavė 32 575, o SK – 163 638 sertifikatus. Be to, SK išdavė 74 099 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus su *Smart-ID* programėle. Taigi vis didesnė Lietuvos gyventojų dalis renkasi elektroninio parašo priemones, kurias gali turėti savo mobiliajame / išmaniajame įrenginyje.

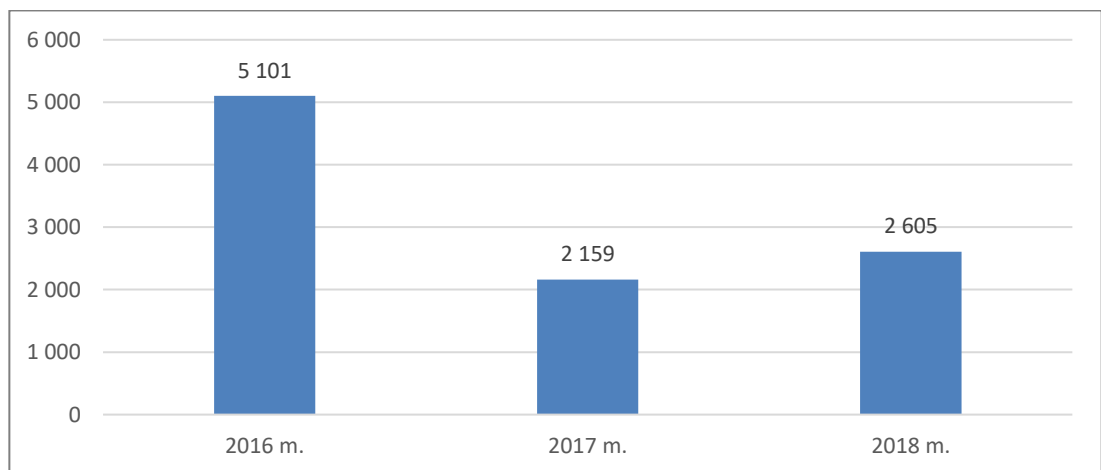
NAUDOJIMASIS KVALIFIKUOTOMIS PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOMIS

Šioje apžvalgoje detaliai aptariamas tik kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo paslaugas teikiančių paslaugų teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas, taip pat trumpai apžvelgiamos kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugos. Dėl naudojimosi kitomis 7 kvalifikuotomis patikimumo užtikrinimo paslaugomis Lietuvoje 2018 m. RRT informacijos neturi, kadangi Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai tokių paslaugų neteikė. Taip pat pastebėtina, kad dėl techninių priežasčių paslaugų teikėjas neturi galimybės nustatyti, kiek asmenų naudoja turimus kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, todėl duomenis apie praktinį naudojimąsi elektroniniu parašu, jo apimtis gauti galima tik atlikus elektroninių paslaugų teikėjų ir gyventojų apklausas.

Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas (elektroninių paslaugų teikėjai)

E. valdžios vartai

IVPK tvarko VIISP, kuri užtikrina, kad per Elektroninių valdžios vartų portalą <https://www.epaslaugos.lt> būtų sudaryta galimybė užsakyti Lietuvos savivaldybių ir dalies valstybės institucijų teikiamas viešąsias ir administracines elektronines paslaugas. IVPK pateiktais duomenimis, 2018 m. buvo **2 605** VIISP suformuoti elektroninių paslaugų užsakymai, pasirašyti kvalifikuotu elektroniniu parašu. Palyginti su 2017 m., kuriais bendras užsakymų skaičius buvo 2 159, užsakymų skaičius padidėjo daugiau kaip 20 proc. 2016 m. iš viso suformuota 5 101 užsakymas (4 pav.).

4 pav. VIISP suformuotų elektroninių paslaugų užsakymų, pasirašytų kvalifikuotu elektroniniu parašu, skaičiaus dinamika 2016 m. pab. – 2018 m. pab.

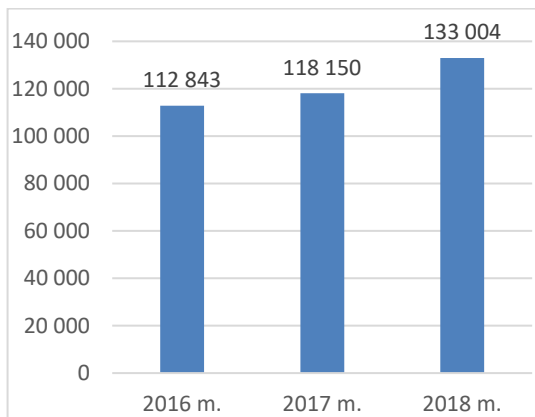
Šaltinis: RRT

SODRA, VĮ RC ir VMI

Siekdama įvertinti naudojimosi elektroniniu parašu pokyčius trijose organizacijose, kurių elektroninių paslaugų sistemos yra plačiausiai naudojamos elektroninio parašo naudotojų, – SODRA, VĮ RC ir VMI – RRT, kaip ir ankstesniais metais, šių institucijų paprašė pateikti statistinę informaciją apie kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimą jų elektroninių paslaugų sistemose.

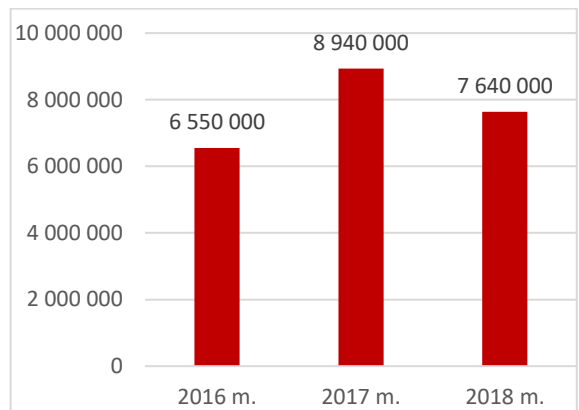
SODROS duomenimis, per 2016 m., 2017 m. ir 2018 m. jos elektroninių paslaugų sistemose panaudoti atitinkamai 112 843, 118 150 ir 133 004 unikalūs kvalifikuoti elektroninio

parašo sertifikatai (5 pav.). Per nurodytuosius metus buvo pasirašyta atitinkamai 6,55 mln., 8,94 mln. ir 7,64 mln. elektroninių dokumentų (6 pav.).

5 pav. SODRA elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2016–2018 m.

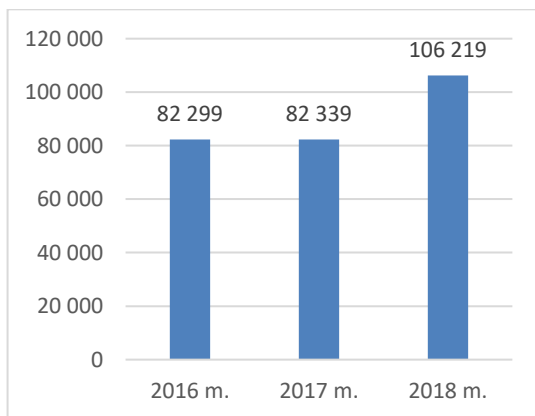
Šaltinis: SODRA

6 pav. SODRA elektroninių paslaugų sistemose pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiaus dinamika 2016–2018 m.

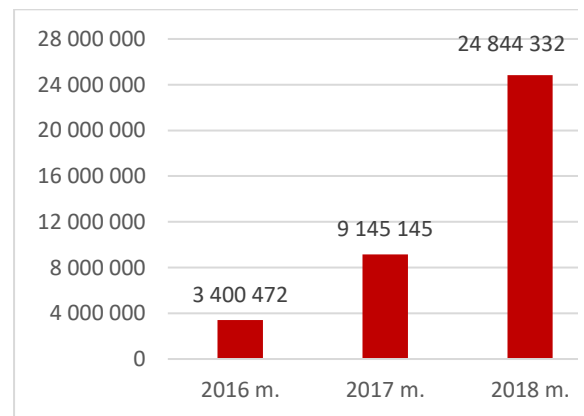
Šaltinis: SODRA

VĮ RC pateiktais duomenimis, per 2016–2018 m. VĮ RC elektroninių paslaugų sistemose dokumentams pasirašyti buvo panaudota atitinkamai 82 299, 82 339 ir 106 219 unikalių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų (7 pav.) ir buvo pasirašyti atitinkamai 3 400 472, 9 145 145 ir 24 844 332 elektroniniai dokumentai (8 pav.).

7 pav. VĮ RC elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2016–2018 m.

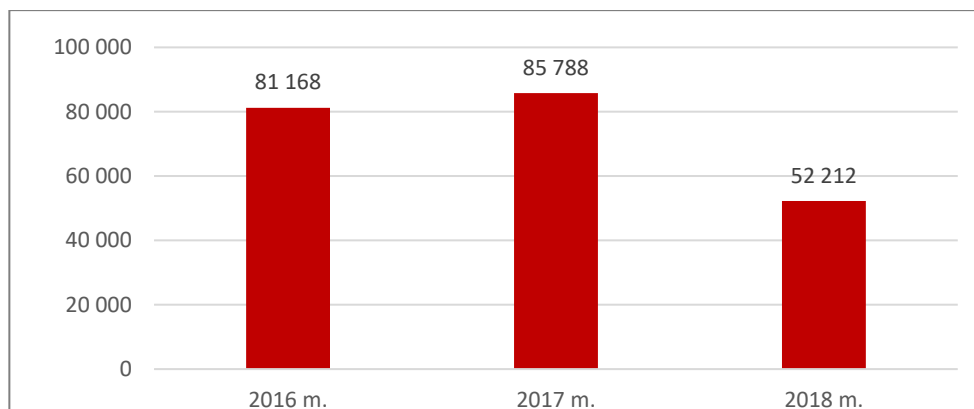
Šaltinis: VĮ RC

8 pav. VĮ RC elektroninių paslaugų sistemose pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiaus dinamika 2016–2018 m.

Šaltinis: VĮ RC

VMI duomenimis, jos informacinėse sistemose (EDS ir DODVS) per 2018 m. suformuoti ir elektroniniu parašu pasirašyti 52 212, 2017 m. – 85 788, 2016 m. – 81 168 elektroniniai dokumentai (9 pav.).

9 pav. VMI informacinėse sistemose elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiaus dinamika 2016–2018 m.

Šaltinis: VMI

Bankai

Privačiajame sektoriuje didelę įtaką elektroninių paslaugų plėtrai turintys bankai jau ganėtinai seniai yra pritaikę savo elektroninių paslaugų sistemas elektroninio parašo naudotojams. „Danske Bank A/S“ Lietuvos filialas, AB „Luminor Bank“, „Swedbank“, AB, AB SEB bankas, AB „Citadele“ bankas, AB Šiaulių bankas elektroninio parašo naudotojams leidžia prisijungti prie jų elektroninių paslaugų sistemų elektroninio parašo priemonėmis, o dalis šių bankų savo klientams yra sudarę galimybę elektroniniu parašu pasirašyti atliekamas operacijas, sutartis ir kitus svarbius dokumentus. Toks elektroninio parašo panaudojimas elektroninės bankininkystės sistemose padidina finansinių operacijų saugumą.

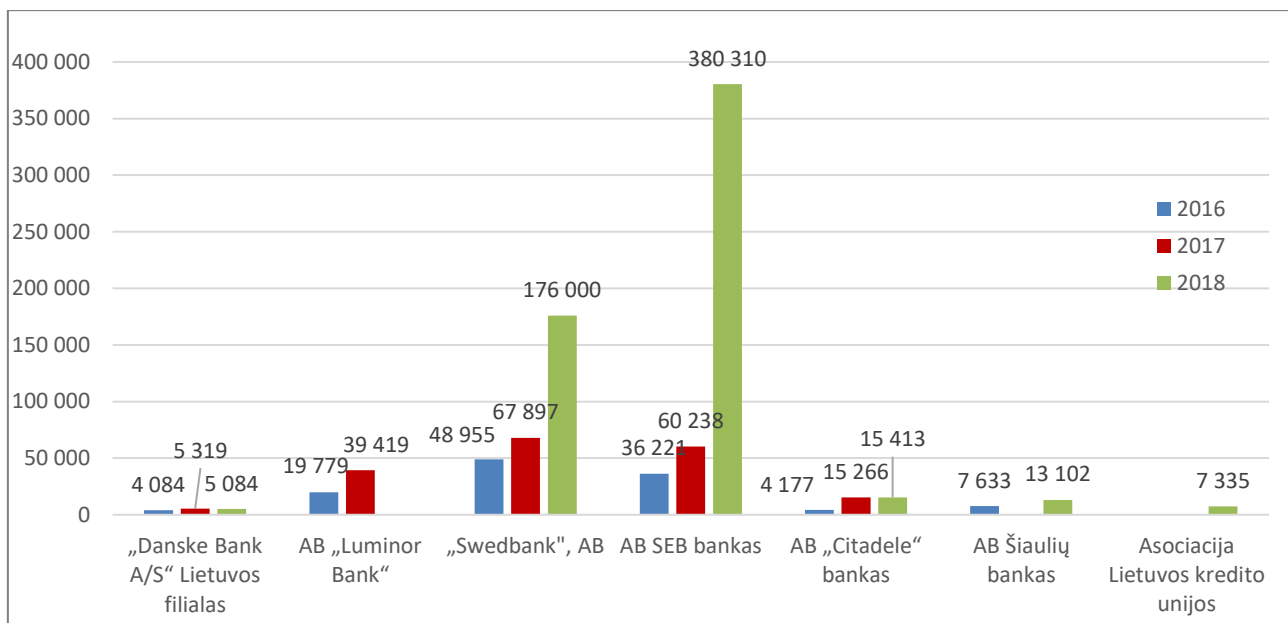
Norėdama įvertinti, kaip aktyviai elektroniniu parašu naudojamosi Lietuvoje veikiančių bankų elektroninių paslaugų sistemose, RRT, kaip ir ankstesniais metais, šių bankų paprašė pateikti informaciją apie jų elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičių. Apibendrinti duomenys apie kai kurių bankų elektroninių paslaugų sistemose 2016–2018 m. naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičių pateikiami 4 lentelėje ir 10 pav.

4 lentelė. Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2016–2018 m.

Banko pavadinimas	Naudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius		
	2016 m.	2017 m.	2018 m.
„Danske Bank A/S“ Lietuvos filialas	4 084	5 319	5 084
AB „Luminor Bank“	19 779*	39 419	<i>Subjektas duomenų nepateikė</i>
„Swedbank“, AB	48 955	67 897	176 000
AB SEB bankas	36 221	60 238	380 310
AB „Citadele“ bankas	4 177	15 266	15 413
AB Šiaulių bankas	7 633	-	13 102
Asociacija Lietuvos kredito unijos	-	-	7 335

* AB „Luminor Bank“ atsirado 2017 m. AB DNB bankui susijungus su „Nordea“ banku. Lentelėje pateikti 2016 m. AB DNB banko duomenys.

Šaltinis: Lietuvoje veikiantys bankai

10 pav. Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2016–2018 m.

Šaltinis: Lietuvoje veikiantys bankai

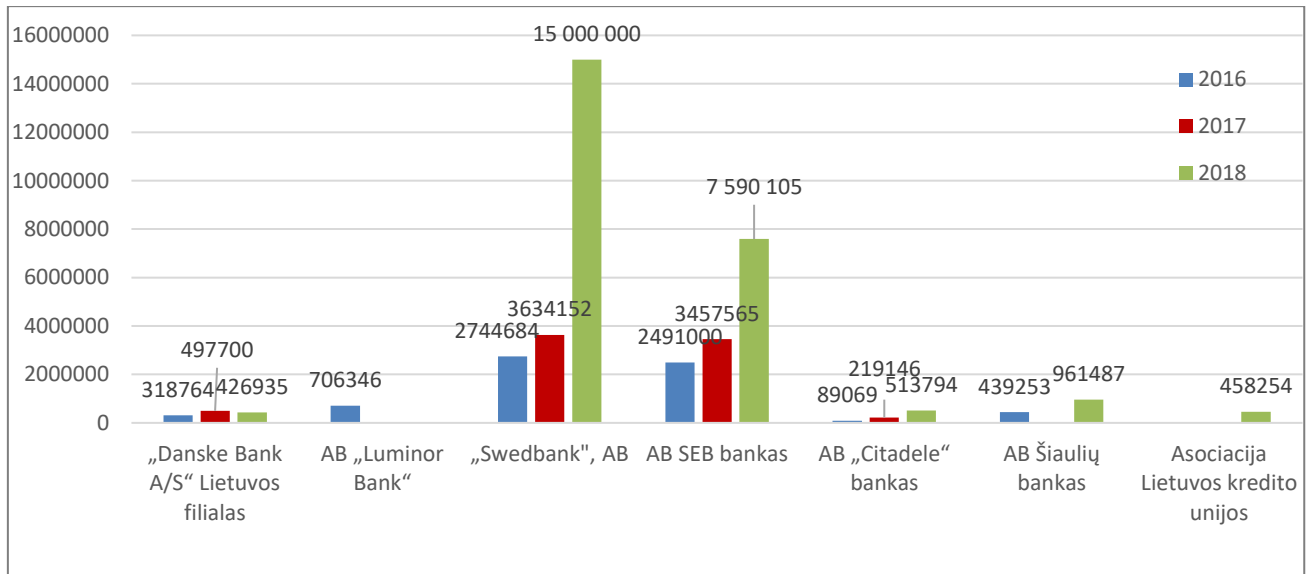
5 lentelėje ir 11 pav. pateikti duomenys apie kai kurių Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičiaus pokytį 2016–2018 m.

5 lentelė. Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičiaus dinamika 2016–2018 m.

Banko pavadinimas	Elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičius		
	2016 m.	2017 m.	2018 m.
„Danske Bank A/S“ Lietuvos filialas	318 764	497 700	426 935
AB „Luminor Bank“	706 346*	<i>Subjektas duomenų nepateikė</i>	
„Swedbank“, AB	2 744 684	3 634 152	15 000 000
AB SEB bankas	2 491 000	3 457 565	7 590 105
AB „Citadele“ bankas	89 069	219 146	513 794
AB Šiaulių bankas	439 253	-	961 487
Asociacija Lietuvos kredito unijos	-	-	458 254

* AB „Luminor Bank“ atsirado 2017 m. AB DNB bankui susijungus su „Nordea“ banku. Lentelėje pateikti 2016 m. AB DNB banko duomenys.

Šaltinis: Lietuvoje veikiantys bankai

11 pav. Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičiaus dinamika 2016–2018 m.

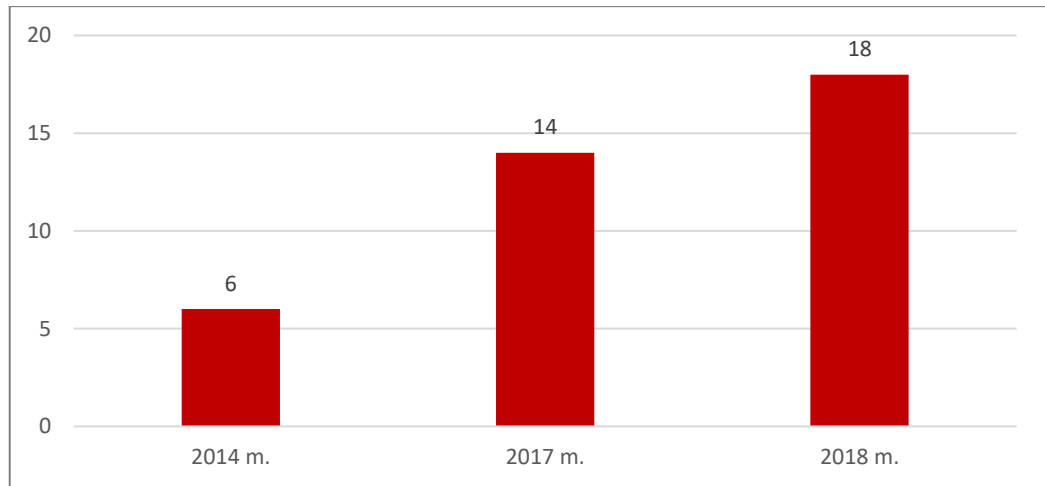
Šaltinis: Lietuvoje veikiantys bankai

Apibendrinus iš Lietuvos bankų gautus duomenis matyti, kad 2018 m. didėjo beveik visų bankų elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius bei kvalifikuotu elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičius. Šie pokyčiai ypač ryškūs dviejuose bankuose: „Swedbank“, AB, ir AB SEB banke. Naudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius „Swedbank“, AB, padidėjo 2,6 karto (2018 m. – 176 000, 2017 m. – 67 897 sertifikatai), o AB SEB banke – net 6,3 karto (2018 m. – 380 310, 2017 m. – 60 238 sertifikatai). Kvalifikuotu elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičius „Swedbank“, AB, padidėjo daugiau kaip 4 kartus (2018 m. – 15 000 000, 2017 m. – 3 634 152 elektroninės operacijos), o AB SEB banke – 22 proc. (2018 m. – 7 590 105, 2017 m. – 3 457 565 elektroninės operacijos). Manytina, kad sparčiam naudojimosi kvalifikuotu elektroniniu parašu augimui 2018 m. turėjo įtakos bankų planai atsisakyti kodų kortelių ir pereiti prie alternatyvių transakcijų tvirtinimo būdų.

Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas (gyventojų apklausa)

Kaip parodė 2019 m. vasario mėn. RRT užsakymu įvykdyta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa⁷, šeštadalis (18 proc.) suaugusių Lietuvos gyventojų 2018 m. naudojo kvalifikuotu elektroniniu parašu (palyginimui: 2017 m. juo naudojo septintadalis gyventojų (14 proc.)). Per metus besinaudojančių kvalifikuotu elektroniniu parašu dalis padidėjo 4 procentiniais punktais. Pagal 2014 m. IVPK užsakytą Lietuvos gyventojų elektroninio parašo naudojimo tyrimą, kvalifikuotu elektroniniu parašu 2014 m. naudojo tik 6 proc. Lietuvos gyventojų (12 pav.). Taigi per penkerius metus naudojimas kvalifikuotu elektroniniu parašu išaugo 3 kartus arba 12 procentinių punktų.

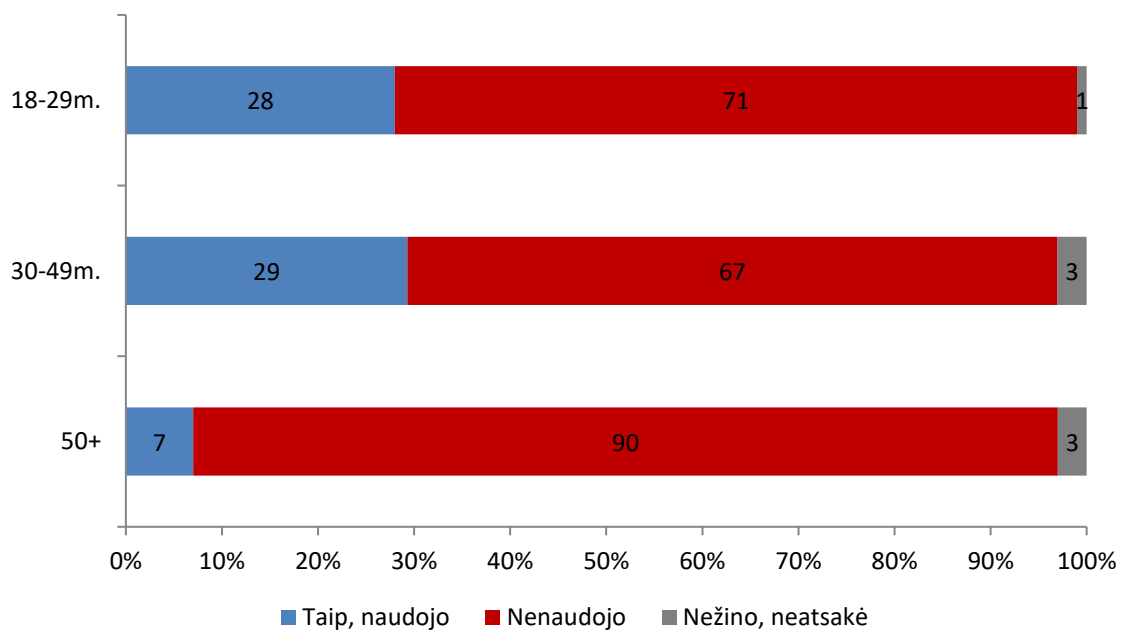
⁷ Apklaušą atliko bendra Lietuvos ir Didžiosios Britanijos rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“. Apklausa vyko 2019 m. vasario 15–26 d. Apklausta 1 035 Lietuvos gyventojai nuo 18 metų, atrinkti 118 atrankos taškų. Rezultatų paklaida neviršija 3,1 proc.

12 pav. Lietuvos gyventojų naudojimosi kvalifikuotu elektroniniu parašu skaičiaus (procentine išraiška) dinamika 2014 m., 2017 m. ir 2018 m.

Šaltinis: RRT

Žymiai padidėjo kvalifikuoto elektroninio parašo naudotojų skaičius tarp jaunimo iki 30 metų: 2017 m. kvalifikuotu elektroniniu parašu naudojosi tik 16 proc., o 2018 m. – 28 proc. šios amžiaus grupės asmenų. Kvalifikuotu elektroniniu parašu taip pat daugiau naudojosi 30–49 metų gyventojai (2017 m. – 24 proc., 2018 m. – 29 proc. visų tokio amžiaus asmenų). Mažiausias elektroninio parašo naudotojų skaičius tarp vyresnių nei 50 metų žmonių (po 7 proc. 2017 m. ir 2018 m.) (13 pav.).

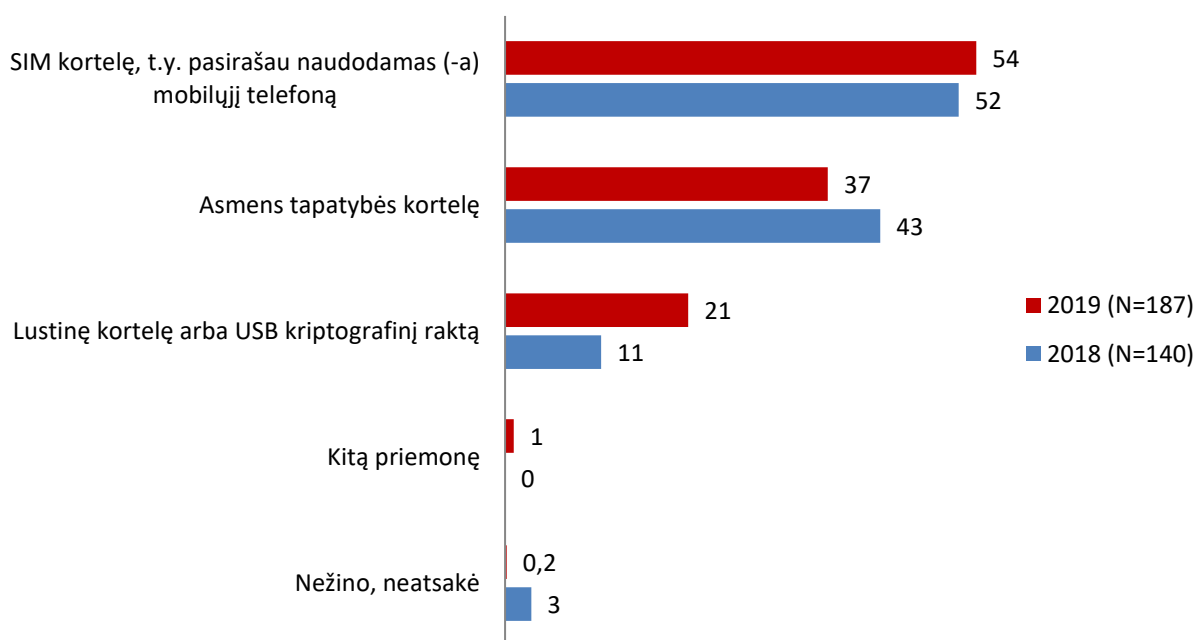
13 pav. Lietuvos gyventojų naudojimas kvalifikuotu elektroniniu parašu pagal amžiaus grupes 2018 m. (procentine išraiška).

Šaltinis: RRT

Kas dešimtas (10 proc.) Lietuvos gyventojas, kuris 2018 m. naudojosi kvalifikuotu elektroniniu parašu, juo naudojosi kiekvieną dieną ar beveik kiekvieną dieną, trys iš dešimties (29 proc.) kvalifikuotu elektroniniu parašu naudojosi bent kartą per savaitę, pusė (49 proc.) juo naudojosi bent kartą per mėnesį, o dešimtadalis apklaustųjų (11 proc.) tokiu parašu naudojosi tik kartą per metus. 2018 m., palyginti su 2017 m., padidėjo dalis vartotojų, besinaudojančių elektroniniu parašu

maždaug kartą per mėnesį (2018 m. juo naudojosi 49 proc., 2017 m. – 38 proc. vartotojų) ir sumažėjo dalis tų, kas juo naudojosi tik kartą per metus (2018 m.– 11 proc., 2017 m. – 20 proc. vartotojų).

Lietuvos gyventojai, kurie 2018 m. naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, dažniausiai pasirašė naudodami SIM kortelę (kas antras – 54 proc.) bei asmens tapatybės kortelę (37 proc.). Lustinę kortelę arba USB kriptografinį raktą praėjusiais 2018 m. naudojo penktadalis apklaustųjų (21 proc.) (14 pav.). SIM kortelę (pasirašė naudodami mobilųjį telefoną) daugiau naudojo elektroninio parašo naudotojai, jaunesni nei 30 metų (66 proc. tarp visų tokio amžiaus naudotojų).

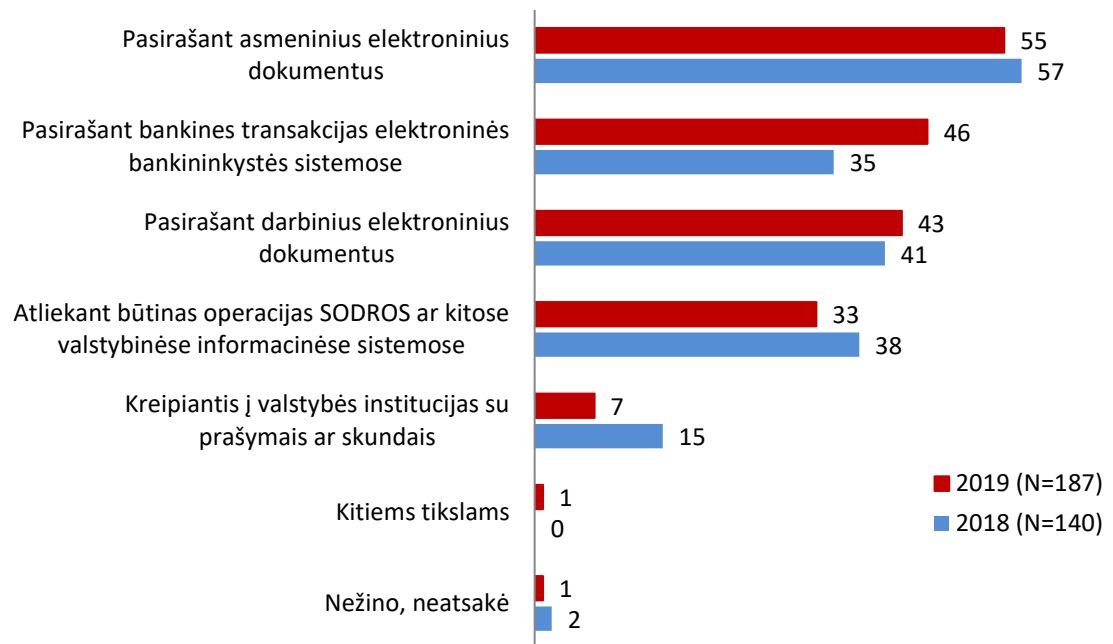

14 pav. Kokias kvalifikuoto elektroninio parašo kūrimo priemones Lietuvos gyventojai naudojo 2017 m. ir 2019 m. (2018 m. ir 2019 m. apklausų duomenys procentine išraiška).

Šaltinis: RRT

Lietuvos gyventojai, kurie 2018 m. naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, daugiausia (55 proc.) juo naudojosi pasirašydami asmeninius elektrinius dokumentus, kiek rečiau – bankines transakcijas elektrinės bankininkystės sistemoje (46 proc.) ir darbinus elektrinius dokumentus (43 proc.). Kiti tikslai, kam buvo naudojamas elektrinis parašas: būtinos operacijos SODROS ar kitose valstybinėse informacinėse sistemose (33 proc.). Per praėjusius metus 11 procentinių punktų išaugo naudojimas elektriniu parašu pasirašant bankines transakcijas elektrinės bankininkystės sistemose (2017 m. – 35 proc., 2018 m. – 46 proc. respondentų).

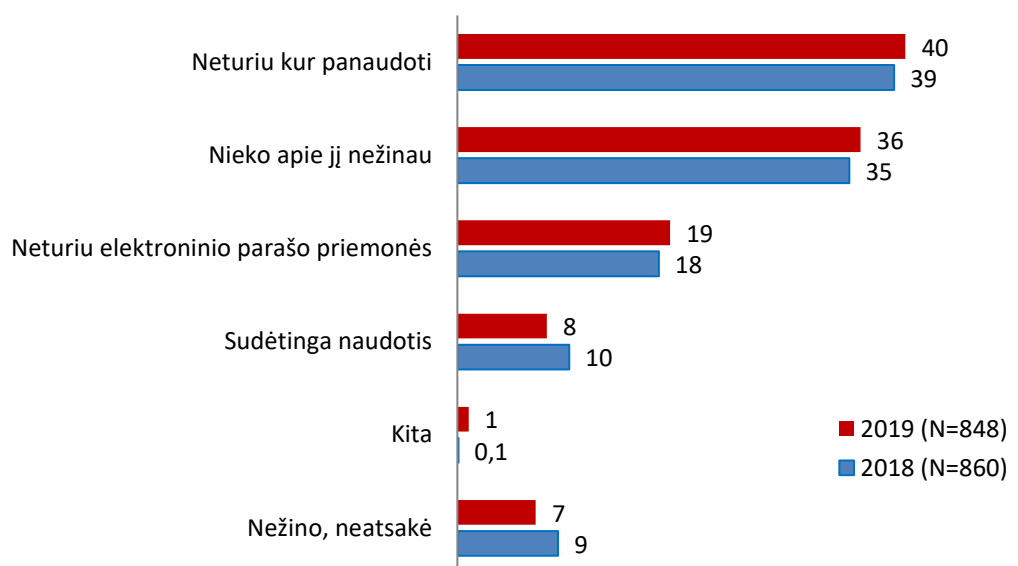
Kaip parodė apklausa, mažiausiai kvalifikuotu elektroniniu parašu praėjusiais metais buvo naudojama tada, kai reikėdavo kreiptis į valstybės institucijas su prašymais ar skundais (7 proc. iš visų 2018 m. besinaudojančių elektriniu parašu). Kvalifikuotu elektroniniu parašu naudojosi tikslams arba neatsakė į šį klausimą po 1 proc. respondentų (15 pav.).

15 pav. **Kokiems tikslams Lietuvos gyventojai naudojo kvalifikuotą elektroninį parašą 2017 m. ir 2018 m. (2018 m. ir 2019 m. apklausų duomenys procentine išraiška).**

Šaltinis: RRT

Lietuvos gyventojai, kurie 2018 m. nesinaudojo kvalifikuotu elektroniniu parašu, nurodė dvi svarbiausias tokio elgesio priežastis – neturi kur jį panaudoti (40 proc. iš visų, kas nesinaudojo) bei nieko nežino apie elektroninį parašą (36 proc.). Penktadalis (19 proc.) respondentų, praėjusiais metais nesinaudojusių tokiu parašu, nurodė, kad negalėjo naudotis, nes neturi tam skirtų priemonių, beveik dešimtadalis (8 proc.) apklaustųjų mano, kad jiems tokiu parašu būtų per daug sudėtinga naudotis. 7 proc. respondentų, kurie nesinaudojo elektroniniu parašu, neturėjo nuomonės šiuo klausimu (16 pav.).

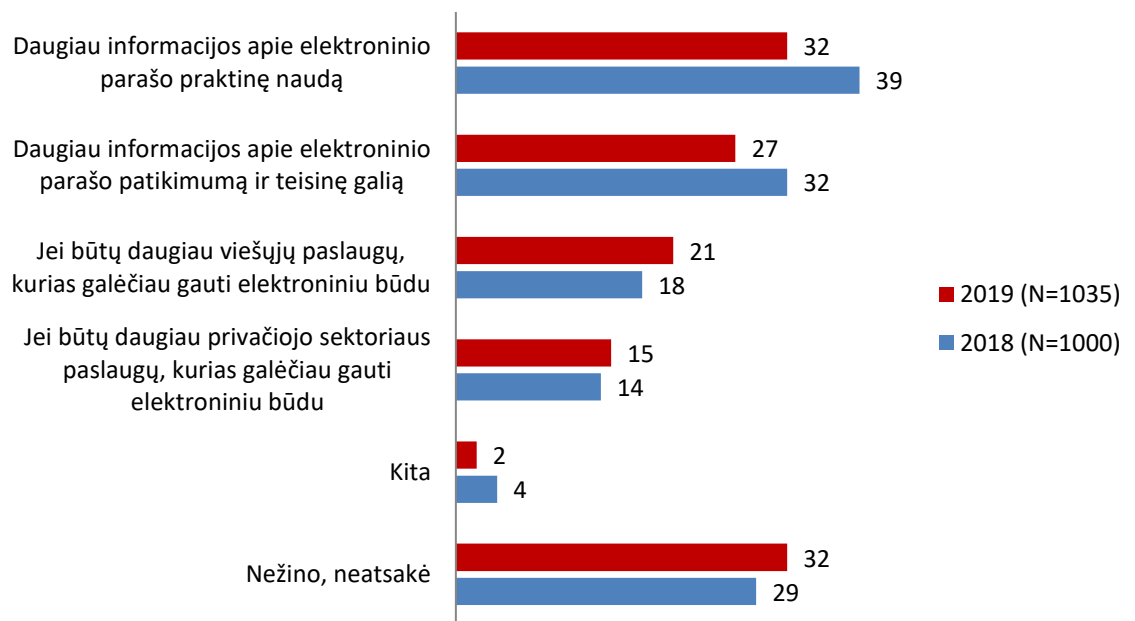

16 pav. **Priežastys, dėl kurių Lietuvos gyventojai 2017 m. ir 2018 m. nesinaudojo kvalifikuotu elektroniniu parašu (2018 m. ir 2019 m. apklausų duomenys procentine išraiška).**

Šaltinis: RRT

Per metus nesinaudojančių kvalifikuotu elektroniniu parašu motyvai nepakito. Iš visų respondentų, kurie nesinaudojo kvalifikuotu elektroniniu parašu, priežastį, kad neturėjo kur jį panaudoti, dažniau nurodė jauniausi (iki 30 metų) gyventojai (57 proc.) ir didmiesčių gyventojai (55 proc.), o nieko nežinojo apie elektroninį parašą vyresni nei 50 metų žmonės (45 proc.) ir kaimo gyventojai (44 proc.).

Lietuvos gyventojai dažniau nurodė dvi prielaidas, kurios juos galėtų paskatinti pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu (arba paskatintų juo naudotis dažniau nei dabar): jei būtų daugiau informacijos apie tokio parašo naudą (32 proc.) bei daugiau informacijos apie elektroninio parašo patikimumą ir teisinę galią (27 proc.). Kitos dažniau paminėtos prielaidos: jei būtų daugiau viešųjų paslaugų, kurias galėtų gauti elektroniniu būdu (21 proc.), ir jei būtų daugiau privačiojo sektoriaus paslaugų, kurias galėtų gauti elektroniniu būdu (15 proc.). Trys iš dešimties (32 proc.) apklaustų gyventojų neturėjo nuomonės šiuo klausimu (tai daugiau vyresni nei 50 metų žmonės) (17 pav.).

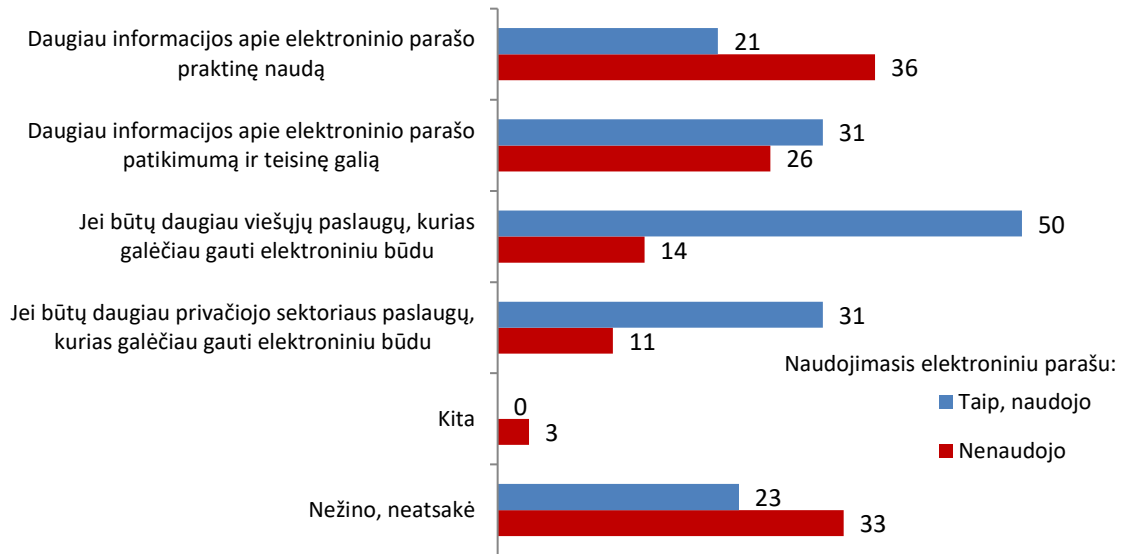

17 pav. Priemonės, kurios paskatintų Lietuvos gyventojus naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu (2018 m. ir 2019 m. apklausų duomenys procentine išraiška).

Šaltinis: RRT

Dauguma apklaustųjų, kurie jau naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, pageidautų daugiau viešųjų paslaugų, kurias galėtų gauti elektroniniu būdu (50 proc. iš jų tai galėtų paskatinti daugiau naudotis elektroniniu parašu), taip pat norėtų daugiau privačiojo sektoriaus paslaugų, kurias galėtų gauti elektroniniu būdu (31 proc.). Apie tokio parašo patikimumą bei teisinę galią daugiau informacijos norėtų gauti 31 proc., o daugiau bendros informacijos apie šio parašo praktinę naudą – 21 proc. respondentų.

Svarbiausios dvi priežastys, kurios paskatintų nesinaudojančius elektroniniu parašu gyventojus pradėti juo naudotis: daugiau informacijos apie tokio parašo naudą (36 proc.) bei daugiau informacijos apie elektroninio parašo patikimumą bei teisinę galią (26 proc.). Trečdalis apklaustųjų (33 proc.), kurie nesinaudojo elektroniniu parašu, į klausimą neatsakė (18 pav.).

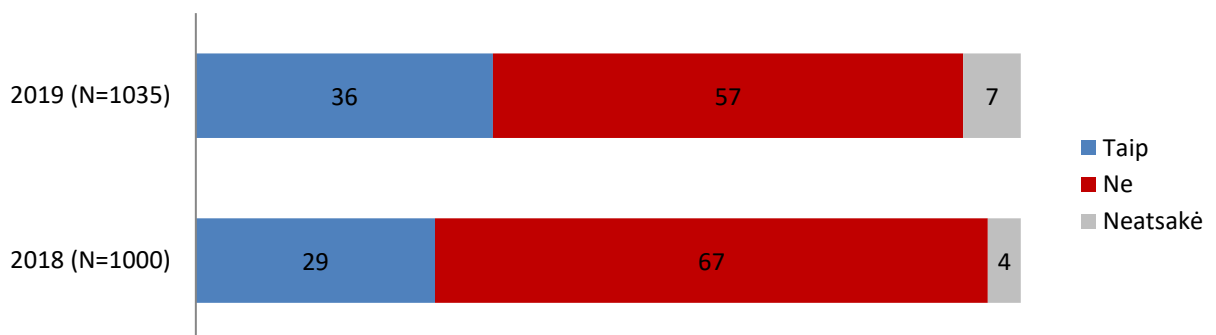

18 pav. **Priemonės, kurios paskatintų Lietuvos gyventojus, nesinaudojančius kvalifikuotu elektroniniu parašu, pradėti juo naudotis, o tuos, kurie naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, juo naudotis dažniau (procentine išraiška).**

Šaltinis: RRT

Tikimasi, kad Lietuvos gyventojus, stokojančius informacijos apie elektroninį parašą ir jo panaudojimo galimybes, pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu arba juo naudotis dažniau ir įvairesniems tikslams paskatins projekte „Prisijungusi Lietuva: efektyvi, saugi ir atsakinga Lietuvos skaitmeninė bendruomenė“ (www.prisijungusi.lt), kurį įgyvendina RRT kartu su IVPK, asociacija „Langas į ateitį“, Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka ir LR vidaus reikalų ministerija, numatytos veiklos.

Kaip parodė 2019 m. vasario mėnesį vykusią apklausą, trečdalis (36 proc.) respondentų žino, kad asmens tapatybės korteles, kurios išduotos nuo 2009 m., galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu, daugiau nei pusė (57 proc.) apklaustų gyventojų atsakė, kad jie apie tai nežino, o 7 proc. respondentų neatsakė į šį klausimą. Informuotų apie tokią galimybę gyventojų dalis per metus padidėjo 7 procentiniais punktais (19 pav.).

19 pav. **Ar Lietuvos gyventojai žino, kad asmens tapatybės korteles, kurios išduotos nuo 2009 m., galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu (2018 m. ir 2019 m. apklausų duomenys procentine išraiška).**

Šaltinis: RRT

Apie tai, kad asmens tapatybės korteles, išduotas nuo 2009 m., galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu, geriausiai žino 30–49 metų žmonės (54 proc.) ir didmiesčių gyventojai (56 proc.). Asmens tapatybės kortelę, pasirašydami elektroniniu parašu, taip pat daugiau naudojo 30–49 metų gyventojai (42 proc. tarp visų tokio amžiaus elektroninio parašo naudotojų), gyvenantys didmiesčiuose (42 proc.). Mažiausiai apie tokią galimybę žino vyresni nei 50 metų žmonės bei kaimo gyventojai (22 proc.).

Visą tyrimo ataskaitą galima rasti RRT interneto svetainėje www.elektroninisparasas.lt.

Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo ir kitos paslaugos

Plečiantis elektroninio parašo naudojimui, didėja ir elektroninių laiko žymų kūrimo, kaip vienos iš kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų, paklausa. Elektroninės laiko žymos palengvina elektroninio parašo galiojimo patikrinimą pasibaigus kvalifikuoto elektroninio parašo sertifikato galiojimui bei gali būti naudojamos tais atvejais, kai reikia užtikrinti duomenų vientisumą ir žinoti šių duomenų egzistavimo datą ir laiką. Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas 2018 m. Lietuvoje teikė 2 teikėjai: UAB „BalTstamp“ ir VĮ RC. 2018 m. iš viso sukurta 35 098 008 kvalifikuotos elektroninės laiko žymos: UAB „BalTstamp“ sukūrė 35 000 000, VĮ RC – 98 008 kvalifikuotas elektronines laiko žymas.

VĮ RC suteikta teisė sudarinėti kvalifikuotus elektroninių spaudų sertifikatus, gavus kvalifikuoto patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjo, kuriančio kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus, statusą, tačiau faktiškai tokių sertifikatų sudaryta nebuvo.

IŠVADOS

Įsigaliojus eIDAS reglamentui, buvo sudaryta galimybė teikti 9 tipų kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas. 2018 m. Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai turėjo teisę teikti 3 tipų kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas: kvalifikuotų elektroninio parašo bei elektroninio spaudo sertifikatų sudarymo paslaugas ir kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas. 2018 m. faktiškai buvo teiktos 2 tipų kvalifikuotos patikimumo užtikrinimo paslaugos: kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo ir kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo, kadangi kvalifikuotų elektroninio spaudo sertifikatų sudaryta nebuvo. Taip pat 2018 m. Lietuvoje kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo paslaugas pradėjo aktyviai teikti Estijoje įregistruotas ir prižiūrimas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas SK.

Nors, sprendžiant iš apklausų rezultatų, kvalifikuoto elektroninio parašo sertifikatų naudojimas Lietuvoje auga, tačiau vis dar daug apklaustų Lietuvos gyventojų kvalifikuotu elektroniniu parašu nesinaudoja (79 proc. apklaustųjų) arba apie jį visai nežino (36 proc. apklaustųjų). Pagrindinės dvi Lietuvos gyventojų įvardytos prielaidos, kurios galėtų juos paskatinti pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu, yra tokios pat, kaip ir praėjusiais metais:

1. jei būtų daugiau informacijos apie tokio parašo naudą;
2. jei būtų daugiau informacijos apie elektroninio parašo patikimumą ir teisinę galią.

Nors ir mažėjanti, bet vis dar didelė dalis Lietuvos gyventojų (57 proc.) nežino, kad asmens tapatybės korteles, kurios išduotos nuo 2009 m., galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu, nors asmenų, turinčių tokias asmens tapatybės korteles su galiojančiais kvalifikuotais elektroninio parašo sertifikatais, Lietuvoje yra beveik 610 tūkst.

Tad siekiant paskatinti Lietuvos gyventojus naudotis patikimumo užtikrinimo paslaugomis, pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas elektroninio parašo naudos ir patikimumo užtikrinimo paslaugų viešinimui ir patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūrai. Taip pat būtų tikslinga kuo

plačiau viešinti galimybę pasirašyti elektroniniu parašu naudojantis valstybės išduodamomis priemonėmis – asmens tapatybės kortelėmis.

Tikimasi, kad Lietuvos gyventojus, stokojančius informacijos apie elektroninį parašą ir jo panaudojimo galimybes, pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu arba juo naudotis dažniau ir įvairesniems tikslams paskatins projekte „Prisijungusi Lietuva: efektyvi, saugi ir atsakinga Lietuvos skaitmeninė bendruomenė“ (www.prisijungusi.lt), kurį įgyvendina RRT kartu su IVPK, asociacija „Langas į ateitį“, Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka ir LR vidaus reikalų ministerija, numatytos veiklos.

L. e. direktoriaus pavaduotojo pareigas,
pavadojanti direktorių

Ieva Žilionienė